

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ, ЯКА СТИМУЮЄ ІНДИВІДУАЛЬНУ ОСВІТНЮ ТРАЄКТОРІЮ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВІЙНИ

В. Ю. Стрельніков, ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-8822-9517>

В. М. Солодовник, ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-8228-1237>

Розглянуто методологічні засади неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни, показано результати діяльності Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського щодо розроблення технологій ефективного управління процесами підготовки педагогів в умовах війни. Теоретично обґрунтовані принципи підвищення кваліфікації, що стимулюють індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни: 1) наступності; 2) усвідомлення; 3) науковості; 4) наочності; 5) предметності; 6) розвивального навчання; 7) демократизації курсів підвищення кваліфікації; 8) саморозвитку особистості слухача курсів підвищення кваліфікації; 9) психологічної підтримки розвитку особистості слухачів курсів підвищення кваліфікації за індивідуальною освітньою траєкторією.

Зроблено висновок про дві умови, які позитивно впливають на якість розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією слухача курсів підвищення кваліфікації: сучасне інформаційне суспільство, що створює додаткові можливості для ефективної неперервної освіти; гуманізація неперервної освіти, яка впливає на вибір слухачем курсів підвищення кваліфікації життєво важливих цінностей, на його самовизначення, розвиток за індивідуальною освітньою траєкторією.

Ключові слова: методологічні засади, принципи, неперервна освіта, індивідуальна освітня траєкторія педагога в умовах війни, заклад фахової передвищої освіти.

Strel'nikov Viktor, Solodovnyk Valeriy. Methodological Principles of Continuous Education to Stimulate the Individual Educational Trajectory of the Teacher in the Conditions of War

This paper is about methodological principles of continuous education, those stimulate the individual educational trajectory of a teacher in war conditions, and the results of the activities of the Poltava M. V. Ostrohradskiy Academy of Continuous Education toward development of technologies for effective management of teacher training processes in wartime conditions.

Theoretically grounded principles of professional development that stimulate the individual educational trajectory of a teacher in the conditions of war: 1) continuity; 2) awareness; 3) scientific; 4) visibility; 5) objectivity; 6) developmental training; 7) democratization of professional development courses; 8) self-development of the personality of a professional development courses' student; 9) psychological support for the development of the students' personality of in-service training courses according to an individual educational trajectory.

A conclusion was made about two conditions that positively affect the quality of development along the individual educational trajectory of in-service training courses student: modern information society, which creates additional opportunities for effective continuous education; humanization of continuous education, which affects the choice vital values by students of in-service training courses, their self-determination, development along an individual educational trajectory.

Keywords: methodological principles, principles, continuous education, individual educational trajectory of a teacher in war conditions, an institution of vocational pre-higher education.

Стрельніков Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії і економіки освіти Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського;

Солодовник Валерій Миколайович, директор Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу.

Постановка проблеми. Сучасна ситуація воєнної агресії Україні, кардинальна перебудова системи освіти, гуманізація, нові завдання підготовки педагогів визначають необхідність розроблення методологічних засад неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни. Але саме – визначення змісту процесу розвитку за їхньою індивідуальною освітньою траєкторією, що є практичною й науковою проблемою. Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського здійснює системну діяльність щодо розроблення технологій ефективного управління процесами підготовки педагогів в умовах війни. У цій статті розглянемо методологічні засади неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни.

У Полтавській академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського панує переконання, що зовнішня заданість стосовно мети, змісту і технологій підвищення кваліфікації веде до послаблення внутрішньої мотивації слухачів курсів, гіперболізації у них формальних цінностей неперервної освіти (одержання свідоцтва чи сертифіката про підвищення кваліфікації, необхідного для проходження атестації). Збільшується відчуження слухача курсів підвищення кваліфікації від неперервної освіти, обумовлене невідповідністю традиційних цілей і форм підвищення кваліфікації його професійним і життєвим потребам, які змінюються в сучасних умовах війни.

Враховуючи вищесказане, слід розробити систему ефективних програм розвитку педагогів за індивідуальною освітньою траєкторією, яка б інтегрувала особистісно-творчу й суспільну мету неперервної освіти педагога. Проблема полягає у виробленні методологічних засад неперервної освіти, умов і технологій, які стимулювали б підвищення кваліфікації педагогів за індивідуальною освітньою траєкторією, за яких стало б можливим поєднання їхньої індивідуальної творчої професійної самореалізації з одночасним засвоєнням ними завдань реформи нової української школи в умовах війни.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій показує, що проблема забезпечення розвитку педагога за індивідуальною освітньою траєкторією постійно розглядається філософськими, психологічними, педагогічними науками, хоча термін «розвиток за індивідуальною освітньою траєкторією» майже не зустрічається в літературі, однак розглядаються суміжні поняття – «розвиток потенціалу особистості», «особистісний розвиток», «самовдосконалення», «самореалізація», «життєвий шлях» тощо. Сучасні дослідники прагнуть створити універсальні засоби діагностики вказаних якостей

особистості, практичні засоби управління розвитком за індивідуальною освітньою траєкторією, подолання труднощів на цьому шляху, які виникають у процесі підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти освіти. У вітчизняній філософії освіти, педагогіці, психології з'явилися дослідження проблем розвитку особистості в системі вищої і неперервної освіти (Н. Білик [9]; Л. Ворона [15, с. 472–484]; І. Зязюн [1, с. 11–57]; І. Калініченко [9; 15, с. 472–484]; Г. Костюк [2]; Л. Лебедик [3–6; 14, с. 128–157; 15–16]; Н. Лосєва [7, с. 49–53; 17, с. 211–231]; В. Моргун [8, с. 27–40]; В. Радул [10, с. 5–20]; Л. Сігаєва [11, с. 165–176]; В. Стрельников [5; 7, с. 49–53; 12–13; 14, с. 128–157; 16; 17, с. 211–231; 18, с. 35–43]; С. Шара [15, с. 472–484] та ін.). Водночас створення умов для розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією слухачів курсів підвищення кваліфікації не є самостійним предметом досліджень, немає теоретичних узагальнень, хоча дослідники наголошують на тому, що особистість є активним суб'єктом процесу власного, зокрема професійного, розвитку (В. Моргун [8, с. 27–40]).

Поширення людиноцентризму в неперервній освіті стало причиною звернення організаторів неперервної освіти педагогів до проблеми стимулювання індивідуальної освітньої траєкторії педагога, що стає особливо актуальним в умовах війни. Творча професійна самореалізація педагога полягає в розвитку його педагогічних здібностей, педагогічної майстерності. Втілення педагогічних здібностей особистості педагога в його професійній діяльності, бачення себе в індивідуальній освітній траєкторії як продуктивні своєї професійної діяльності і є процесом професійної самореалізації.

Як бачимо, проблема розвитку педагога за індивідуальною освітньою траєкторією є однією з найскладніших і завжди найактуальніших у психолого-педагогічних дослідженнях. Водночас дотепер залишаються мало теоретично розробленими й експериментально вивченими загальні принципи розвитку педагога за індивідуальною освітньою траєкторією. Також, на жаль, практично немає узагальненого досвіду навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації, яке б стимулювало їхню індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни.

Виділення невирішених раніше частин означеної проблеми. Оскільки сучасне освітнє законодавство, зокрема, постанова Кабміну України № 800 від 21.08.2019 р. вимагає, щоб кожен педагогічний працівник щороку проходив 30-годинне підвищення кваліфікації, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського у цьому напрямі в умовах війни пропонує ефективні програми розвитку педагогів за індивідуальною освітньою траєкторією шляхом проходження ними

системних курсів підвищення кваліфікації. На таких курсах закладаються основи проектування педагогами індивідуальної освітньої траєкторії. Головними чинниками впровадження індивідуальної освітньої траєкторії в умовах війни є належна фахова підготовка педагогів до її складання, наявність методично обґрунтованих й індивідуально орієнтованих програм, які б допомагали педагогам у проектуванні індивідуальної освітньої траєкторії, що будуть реалізовані в закладах освіти.

Мета статті полягає в теоретико-практичному обґрунтуванні принципів підвищення кваліфікації як методологічних основ навчання на курсах підвищення кваліфікації, що стимулюють індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни.

Викладення основного матеріалу. Запропонована система курсів сприяла теоретичному і практичному обґрунтуванню принципів підвищення кваліфікації, яке стимулює розвиток за індивідуальною освітньою траєкторією слухачів курсів підвищення кваліфікації. З'ясувалося, що важливими залишаються традиційні дидактичні принципи: 1) наступності; 2) усвідомлення; 3) науковості; 4) наочності; 5) предметності; 6) принцип розвивального навчання. Вони стали альфою і омегою підвищення кваліфікації, не суперечать сучасній парадигмі особистісно-центрованої освіти.

Перший принцип наступності передбачає, що зміст і технології підвищення кваліфікації зберігають зв'язок із тим типом професійних знань, які слухач курсів підвищення кваліфікації здобув раніше.

Так, курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу відбуваються щорічно, починаючи з березня 2020 року. Започаткував роботу зі стимулювання індивідуальної освітньої траєкторії педагогічних працівників короткотерміновий курс-тренінг «Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін у закладах фахової передвищої освіти», який відбувся з участю педагогічних працівників Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу і Лубенського лісотехнічного коледжу з 18 по 22 березня 2020 року, у навчанні взяло участь 42 особи. З 22 по 27 лютого 2021 року відбувся наступний, другий етап – курси «Компетентісно-орієнтоване навчання у закладах фахової передвищої освіти» для педагогічних працівників Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу спільно з викладачами Полтавського комерційного технікуму, де підвищили кваліфікацію 30 осіб. Із 7 по 11 листопада 2022 року тривав третій етап – курси підвищення кваліфікації лише для педагогічних працівників Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу «Технології інтенсивного електронного навчання під час вивчення дисциплін у

закладі фахової передвищої освіти», на яких були присутні 19 осіб. Завершальний, четвертий етап – із 2 по 6 жовтня 2023 року проведені курси підвищення кваліфікації «Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін у закладах фахової передвищої освіти в умовах інклюзивного освітнього простору», також лише для педагогічних працівників Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу, у яких взяли участь 12 осіб. Аналіз цих курсів підвищення кваліфікації показав, що під час їхнього проведення мають дотримуватися логічний зв'язок і наступність, це не має бути зв'язок якісно відмінних етапів підвищення кваліфікації, які є різними як за змістом інформації, так і за методиками та технологіями її подання слухачам курсів підвищення кваліфікації [13, с. 65].

Другий принцип – принцип усвідомлення – передбачає спрямованість індивідуальної освітньої траєкторії педагога в умовах війни проти схоластики і талмудизму. Кожен із напрямів індивідуальної освітньої траєкторії має співвідноситися слухачем курсів підвищення кваліфікації із чітким чуттєвим образом – уявленням, чого вимагає, для прикладу, такий складник індивідуальної освітньої траєкторії, як оволодіння інноваціями – віртуально-тренінговими технологіями (конкретні приклади, ілюстрації, схеми є основними прийомами перевірки усвідомленого володіння цими технологіями).

Третій принцип – принцип науковості у проектуванні індивідуальної освітньої траєкторії педагога – часто лише декларується, розуміється у вузько-емпіричному, не в діалектичному значенні. Педагог має глибоко усвідомити завдання індивідуальної освітньої траєкторії в умовах війни, орієнтуватися у своїй роботі на уявлення про неперервну освіту як відкриту систему, а про розвиток за індивідуальною освітньою траєкторією слухача курсів підвищення кваліфікації – як самоорганізований процес.

Реалізація принципу науковості у проектуванні індивідуальної освітньої траєкторії педагога внутрішньо пов'язана зі зміною типу педагогічного мислення, нав'язаного системою неперервної освіти, тобто з переходом до розвитку у слухачів курсів підвищення кваліфікації розвиненого педагогічного теоретичного мислення, що є в основі їхнього творчого ставлення до педагогічної дійсності. Слухач курсів підвищення кваліфікації має чітко відчути новизну і своєрідність уявлень про проектування індивідуальної освітньої траєкторії, які у нього виникають, у слухача має бути сформований дослідницький підхід до цього процесу. Дотримання принципу науковості означає задоволення трьох ієрархічно пов'язаних вимог: 1) зміст неперервної освіти має відповідати рівню сучасної науки; 2) знайомити слухачів курсів підвищення кваліфікації із методами проектування індивідуальної

освітньої траєкторії; 3) розкривати найважливіші закономірності процесу означеного проектування.

Четвертому принципу – наочності – можна протиставити *п'ятий принцип* – предметності, тобто точного подання змісту проекту індивідуальної освітньої траєкторії у вигляді знакових моделей, які можуть бути матеріальними, графічними чи словесними [3; 4, с. 238–243; 13, с. 69]. Принцип наочності передбачає в проектуванні індивідуальної освітньої траєкторії перехід від конкретного до загального, а принцип предметності фіксує можливість і доцільність відкриття слухачами курсів підвищення кваліфікації загального змісту проекту індивідуальної освітньої траєкторії як основи для подальшого виявлення окремих його позицій, тобто передбачається протилежний підхід – «від загального до конкретного». Виділення загального у проекті індивідуальної освітньої траєкторії і побудова на цій основі конкретного проекту є наслідком дотримання принципу предметності, який радикально змінює можливості педагога у проектуванні індивідуальної освітньої траєкторії.

Шостий принцип – принцип розвивального навчання у закладі неперервної освіти – передбачає можливість управління темпом і змістом проектування педагогом індивідуальної освітньої траєкторії за допомогою організації навчальних впливів.

Крім традиційних дидактичних принципів, на основі аналізу досвіду проведення курсів підвищення кваліфікації на базі Полтавського комерційного технікуму (з 25 по 29 березня 2020 року, з 22 по 27 лютого 2021 року, з 14 по 19 березня 2022 року), Полтавського базового медичного коледжу (з 1 по 5 квітня 2020 року), Відокремленого структурного підрозділу «Хорольський агропромисловий фаховий коледж Полтавської державної аграрної академії» (з 25 по 29 січня 2021 року), КЗ «Херсонський базовий медичний фаховий коледж» Херсонської обласної ради (з 23 грудня 2020 року по 8 січня 2021 року), Відокремленого структурного підрозділу «Ужгородський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету» (з 16 по 27 січня 2023 року), Київського авіаційного фахового коледжу (з 13 лютого по 10 березня 2023 року), Полтавського фахового коледжу підприємництва і ресторанного бізнесу (з 13 по 18 березня 2023 року), виділимо ще три принципи, які стимулюють розвиток за індивідуальною освітньою траєкторією слухачів курсів підвищення кваліфікації навчання: 7) демократизації курсів підвищення кваліфікації; 8) саморозвитку особистості слухача курсів підвищення кваліфікації; 9) психологічної підтримки розвитку особистості слухачів курсів підвищення кваліфікації за індивідуальною освітньою траєкторією.

Сьомий принцип – принцип демократизації – пов'язаний зі створенням у закладі неперервної освіти сприятливих демократичних умов підвищення кваліфікації педагогів для їхнього розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією. Для цього важливі рівноправність, взаємна зацікавленість у розвитку всіх суб'єктів неперервної освіти: слухачів курсів підвищення кваліфікації, викладачів, методистів, навчального й управлінського персоналу.

Восьмий принцип – принцип саморозвитку особистості – полягає у забезпеченні розвитку самостійності слухача курсів підвищення кваліфікації у стратегії індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема, у формуванні мети і плануванні. Цей принцип має свій вияв у активності особистості слухача курсів підвищення кваліфікації, його самовдосконаленні (Н. Білик [9]; І. Зязюн [1, с. 11–57]; І. Калініченко [9]; Г. Костюк [2]; Л. Лебедик [14, с. 128–157]; Н. Лосева [7, с. 49–53]; В. Моргун [8, с. 27–40]; В. Радул [10, с. 15–20]; Л. Сігаєва [11, с. 165–176]; С. Шара [15, с. 472–484] та ін.). Серед цілей слухачів курсів підвищення кваліфікації у стратегії індивідуальної освітньої траєкторії першочергове значення мають сфера потреб, мотивів, здібностей до творчої професійної діяльності. Ураховуючи вікові, статеві та соціальні особливості слухачів курсів підвищення кваліфікації, є підстави передбачити, що системотворчою особистісною властивістю саморозвитку за індивідуальною освітньою траєкторією є рефлексія. Замість дидактично раціоналізованої моделі особистості слухача курсів підвищення кваліфікації, яка проектує індивідуальну освітню траєкторію, має стверджуватися екзистенціонально-гуманістична модель педагога, який розвиває себе й активно культивує в собі, завдяки рефлексії, свою індивідуальну освітню траєкторію, свою неповторну індивідуальність і творчий потенціал [13, с. 72].

Дев'ятий принцип – принцип психологічної підтримки розвитку слухачів курсів підвищення кваліфікації – передбачає створення у закладах неперервної освіти психологічної служби, яка, окрім інших функцій, має надавати індивідуальну консультативну допомогу слухачам курсів підвищення кваліфікації, що важливо в умовах війни. Панівні в неперервній освіті групові форми занять, навіть групові тренінги, більш придатні для тренінгу професійного мислення, а не розвитку згідно з індивідуальною освітньою траєкторією певних сторін особистості. Особистий контакт слухача курсів підвищення кваліфікації із кваліфікованим фахівцем-психологом є незамінним засобом індивідуальної підтримки слухача курсів, якщо він усвідомлює в ній власну потребу [3–5; 6, с. 182–187; 13, с. 72].

Застосування означених психолого-педагогічних принципів дає змогу конкретно вказати умови, за яких розвиток за індивідуальною освітньою траєкторією слухача курсів підвищення кваліфікації стане метою цих курсів, їй буде підпорядкована вся система підвищення кваліфікації, що не буде стихійним процесом, суперечливим до настанов традиційної системи підвищення кваліфікації.

На це вказали учасники авторських курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зазначивши, що педагоги їхніх закладів фахової передвищої освіти стали відповідними індивідуальній освітній траєкторії. Так, методист Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу Зоя Іванівна Грайворонська зазначила, що навчання на курсах не було дуже легким способом набуття вмінь проектування індивідуальних освітніх траєкторій педагогами, не гарантуючи досягнення результатів за мінімальних зусиль, бо був досить жорстким видом тренінгу з побудови педагогами індивідуальної освітньої траєкторії. Короткотермінові 30-годинні курси-тренінг підвищення кваліфікації (1 кредит ЄКТС) ґрунтувалися на сучасних світових дослідженнях у галузях таких наук, як педагогіка, філософія, психологія, інформатика. Пройшовши авторські курси підвищення кваліфікації, педагогічні працівники Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу почали одержувати задоволення від реалізації індивідуальної освітньої траєкторії і своєї діяльності взагалі, стали стрімко нарощувати власні професійні педагогічні вміння і навички із застосуванням сучасних технологій навчання.

Методист заочного відділення Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу Юлія Сергіївна Колпакова вказала, що в коледжі створене середовище, де відбувся запуск процесу адаптації професійних умінь і навичок педагогічних працівників до навантажень щодо реалізації індивідуальної освітньої траєкторії педагогів в умовах війни. На тренінгові викладачі коледжу відчули смак власного професійного зростання. Максимально ефективний тренінг професійних педагогічних умінь і навичок проектування і реалізації індивідуальної освітньої траєкторії педагогів допоміг їм отримати позитивні результати зі створення індивідуальної освітньої траєкторії за короткий термін, швидко і якісно.

Висновки. Розгляд концептуальних основ навчання, зокрема, принципів підвищення кваліфікації, які створюють умови для розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією слухача курсів підвищення кваліфікації, показав, що наголос зроблено на суб'єктивному досвіді слухачів курсів підвищення кваліфікації і їхній активності у виборі індивідуальної освітньої траєкторії. У них слухач курсів підвищення кваліфікації зміг демонструвати

ти здатність вийти за межі професійної щоденної практики, побачити свою працю загалом, зробити її предметом індивідуальної освітньої траєкторії і практичного перетворення. Це дало змогу педагогу конструювати своє майбутнє в індивідуальній освітній траєкторії, правильно розуміти, осмислювати й оцінювати професійні труднощі і протиріччя професійної діяльності, самостійно і конструктивно вирішувати професійні проблеми на основі власних ціннісних орієнтацій, розглядати професійні труднощі як стимул для подальшого розвитку. Вирішальним елементом ситуації розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією є необхідність робити вибір на пряму означеної траєкторії, який дає відчуття свободи і відповідальності.

Отже, аналіз сучасної філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури допоміг визначити умови, які позитивно впливають на якість розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією слухача курсів підвищення кваліфікації; 1) сучасне інформаційне суспільство, що створює додаткові можливості для ефективної неперервної освіти; 2) гуманізація неперервної освіти, яка впливає на вибір слухачами курсів підвищення кваліфікації життєво важливих цінностей, на їхнє самовизначення, розвиток за індивідуальною освітньою траєкторією.

Зважаючи на нові парадигмальні підходи, методологія дослідження проблеми розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією слухачів курсів підвищення кваліфікації передбачає: 1) особистісну орієнтацію неперервної освіти на відміну від орієнтації на освітню систему неперервної освіти, тобто орієнтацію на актуальні потреби особистості слухача курсів підвищення кваліфікації у процесі його конструктивного саморозвитку, самовизначення і самореалізації; 2) наголос на розвитку особистості слухача курсів підвищення кваліфікації – коли неперервна освіта розглядається з погляду її можливостей для розвитку педагога за індивідуальною освітньою траєкторією, розгортання його особистісного потенціалу, самоактуалізації слухача курсів підвищення кваліфікації, його руху в контексті перспектив професійного шляху; 3) культурну спрямованість неперервної освіти на відміну від соціальної заданості, ідеології втілення соціально-політичних вказівок.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у дослідженні технологій неперервної освіти, які стимулюють створення педагогом індивідуальної освітньої траєкторії та створюють умови для розвитку за індивідуальною освітньою траєкторією слухачів курсів підвищення кваліфікації, передбачають їхню активність у виборі дидактичних засобів. Слухач курсів підвищення кваліфікації має активно конструювати

своє майбутнє, самостійно вирішувати професійні проблеми на основі власних ціннісних орієнтацій, розглядати професійні труднощі як стимул для побудови й удосконалення індивідуальної освітньої траєкторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. К. : ВПОРЛ, 2000. С. 11–57.*
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко. К. : Рад. школа, 1989. 608 с.
3. Лебедик Л. В. Підготовка майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2020. 623 с.
4. Лебедик Л. В. Проблеми впровадження новітніх технологій навчання. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Тематичний вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Дод. 1 до вип. 27. т. IV (37). К. : Гнозис, 2012. С. 238–243.*
5. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю., Стрельніков М. В. Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін: Навчально-методичний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2020. 303 с. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15703>
6. Лебедик Л. В. Роль майбутнього викладача вищої школи у формуванні своєї індивідуальності. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій : збірник наукових праць / за заг. ред. Л. В. Помиткіної, Т. В. Вашихи, О. М. Ічанської. К. : Аграр Медіа Груп, 2018. С. 182–187.*
7. Лосева Наталія, Стрельніков Віктор. Розвиток готовності педагогічних працівників до самовдосконалення на основі короткотермінових курсів-тренінгів. *Імідж сучасного педагога : електрон. наук. фах. журн. 2020. № 1 (190). С. 49–53. URL: <http://isp.poiprpo.pl.ua/article/view/194128>*
8. Моргун В. Ф. Концепція багатовимірного розвитку особистості та її застосування. *Філософська і соціологічна думка. 1992. № 2. С. 27–40.*
9. Науково-методичний підхід до вдосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації : електрон. навч.-метод. посіб. / упор. : І. О. Калініченко, Н. І. Білик. Полтава : ПОШПО, 2021. 184 с.
10. Радул В. В. Соціальна зрілість як вершина акмеологічного розвитку особистості. *Рідна школа. 2011. № 3. С. 15–20.*
11. Сігаєва Л. Є. Андрагогіка – теорія ціложиттєвого розвитку особистості. *Педагогічний процес : теорія і практика. К. : ЕКМО, 2010. Вип. 3. Ч. II. С. 165–176.*
12. Стрельніков В. Ю. Концептуальні основи навчання, що стимулює особистісний розвиток здобувачів освіти територіальних громад. *Традиції та інновації у*

траєкторіях розвитку освітньо-педагогічного дискурсу : колективна монографія / наук. ред. Р. Басенко ; Полтав. ін-т екон. і права Університету «Україна». Полтава : Університет «Україна», 2022. 274 с. С. 214–241.

13. Стрельніков В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : монографія. Полтава : ПБВ ПУСКУ, 2002. Кн. 1. 295 с. Кн. 2. 230 с.
14. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. *Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. Educational space: post-non-classical perspectives / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhytova. Varna: Varna university of management, 2023. P. 128–157. DOI: <https://doi.org/10.54055/mbmj2917>*
15. Svitlana O. Shara, Larisa I. Vorona, Iryna O. Kalinichenko, Lesia V. Lebedyk and Larisa M. Olifira. *The formation of the humanistic position of the student in the educational process. Journal of Intellectual Disability. Diagnosis and Treatment. 2020. Volume 8. № 3. pp. 472–484.*
16. V.Yu. Strelnikov, L.V. Lebedyk, T.V. Hura, S.I. Sysoieva, S.V. Stankevych, E.V. Shapovalova, O.Ye. Avilova. *Leadership and social work in the environmental management system. Ukrainian Journal of Ecology. 2021. № 11 (2). С. 349–351. URL : <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>*
17. Strelnikov Viktor, Losyeva Nataliya. *Zasady opracowania podstawowego modelu dyscypliny naukowej w systemie dydaktycznym szkolnictwa wyższego na Ukrainie. Paideia. Warszawa : Collegium Verum, 2020. № 2. P. 211–231.*
18. Strelnikov V. Yu. *Concept of designing advanced postgraduate pedagogical education, development and selfdevelopment of teacher pedagogical skills in the new Ukrainian school. Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School: monograph / Edit. I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina. Prague, OKTAN PRINT s.r.o. 2020. P. 35–43.*

REFERENCES

1. Zyazyun, I. A. (2000). *Intelektualno-tvorchyy rozvytok osobystosti v umovakh neperervnoyi osvity. [Intellectual and creative personality development in the conditions of continuous education]. Neperervna profesiyina osvita : problemy, poshuky, perspektyvy : monohrafiya [Continuing professional education: problems, searches, prospects: monograph]. / za red. I. A. Zyazyuna. K. : VIPOL. S. 11–57. [in Ukrainian].*
2. Kostyuk, H. S. (1989). *Navchalno-vykhovnyy protses i psyhichnyy rozvytok osobystosti [Educational process and mental development of personality]. / Pid red. L. M. Prokolyienko. K. : Rad. shkola. 608 s. [in Ukrainian].*
3. Lebedyk, L. V. (2020). *Pidhotovka maybutnikh vykladachiv vyshchoyi shkoly do proektuvannya dydaktychnykh system: monohrafiya. [Preparation of future teachers of the higher school for the design of didactic systems: monograph]. Poltava : PUET. 623 s. [in Ukrainian].*
4. Lebedyk, L. V. (2012). *Problemy vprovadzhennya novitnikh tekhnolohiy navchannya. [Problems of implementing the latest learning technologies]. Humanitarnyy visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody». Tematychnyy vyp. «Vyscha osvita Ukrayiny u*

konteksti intebratsiyi do yevropeyskoho osvithnoho prostoru». [Humanitarian Bulletin of the Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda. Thematic issue. «Higher education of Ukraine in the context of integration into the European educational space». Dod. 1 do vyp. 27. t. IV (37). K. : Hnozys. S. 238–243. [in Ukrainian].

5. Lebedyk L. V., Strelnikov V. Yu., & Strelnikov M. V. (2020). Suchasni tekhnolohiyi navchannya i metodyky vykladannya dystsyplin: Navchalno-metodychnyy posibnyk dlya slukhachiv kursiv pidvyshchennya kvalifikatsiyi pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv serednoyi, profesiyanoi (profesiyno-tekhnichnoi), fakhovoyi peredyshchoyi ta vyshchoyi osvity [Modern learning technologies and methods of teaching disciplines: Educational and methodological manual for students of advanced training courses for teaching staff of secondary, vocational (vocational-technical), vocational pre-university institutions and higher education]. Poltava : ASMI. 303 s. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15703> [in Ukrainian].

6. Lebedyk, L. V. (2018). Rol maybutnoho vykladacha vyshchoyi shkoly u formuvanni svoeyi indyvidualnosti. [The role of the future teacher of the higher school in the formation of his individuality]. Indyvidualnist u psykholohichnykh vymirakh spilnot ta profesiy : zbirnyk naukovykh prats [Individuality in the psychological dimensions of communities and professions: a collection of scientific works]. / za zah. red. L. V. Pomytkinoyi, T. V. Vasheky, O. M. Ichanskoyi. K. : Ahrar Media Hrup. S. 182–187. [in Ukrainian].

7. Losyeva, Nataliya, & Strelnikov, Viktor. (2020). Rozvytok hotovnosti pedahohichnykh pratsivnykiv do samovdoskonalennya na osnovi korotkotermynovykh kursiv-treninhiv. [Development of the readiness of pedagogical workers for self-improvement based on short-term training courses]. Imidzh suchasnoho pedahoha. [The image of a modern teacher]. № 1 (190). C. 49–53. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/194128> [in Ukrainian].

8. Morhun, V. F. (1992). Kontseptsiya bahatovymirnoho rozvytku osobystosti ta yiyi zastosuvannya. [The concept of multidimensional personality development and its application]. Filosofska i sotsiolohichna dumka. [Philosophical and sociological thought]. №2. S. 27–40. [in Ukrainian].

9. Naukovo-metodychnyy pidkhid do vdoskonalennya pedahohichnoyi maysternosti pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pidvyshchennya kvalifikatsiyi (2021) [A scientific and methodological approach to improving the pedagogical skill of pedagogical workers in the system of professional development: electronic] : elektron. navch.-metod. posib. / [upor. : I. O. Kalinichenko, N. I. Bilyk]. Poltava : POIPPO. 184 s. [in Ukrainian].

10. Radul, V. V. (2011). Sotsialna zrilist yak vershyna akmeolohichnoho rozvytku osobystosti. [Social maturity as the pinnacle of acmeological personality development]. Ridna shkola. [Native school]. № 3. S. 15–20. [in Ukrainian].

11. Sihayeva, L. Ye. (2010). Andrahohika – teoriya tsilozhytlyevoho rozvytku osobystosti. [Andragogy – the theory of lifelong personality development]. Pedahohichnyy

protses : teoriya i praktyka. [Pedagogical process: theory and practice]. K. : EKMO. Vyp. 3. CH. II. S. 165–176. [in Ukrainian].

12. Strelnikov, V. Yu. (2022). Kontseptualni osnovy navchannya, shcho stymulyuye osobystisnyy rozvytok zdobuvachiv osvity terytorialnykh hromad. [Conceptual foundations of education that stimulates personal development of students of territorial communities]. Tradytsiyi ta innovatsiyi u trayektoriyakh rozvytku osvithno-pedahohichnoho dyskursu : kolektyvna monohrafiya [Traditions and innovations in the development trajectories of educational and pedagogical discourse: collective monograph]. / nauk. red. R. Basenko ; Poltav. in-t ekon. i prava Universytetu «Ukrayina». Poltava : Universytet «Ukrayina». 274 s. S. 214–241. [in Ukrainian].

13. Strelnikov, V. Yu. (2002). Pedahohichni osnovy zabezpechennya osobystisnoho i profesiynoho rozvytku studentiv zasobamy innovatsiynykh tekhnolohiy navchannya : monohrafiya. [Pedagogical foundations of ensuring personal and professional development of students by means of innovative learning technologies: monograph]. Poltava : RVV PUSKU. Kn. 1. 295 s. Kn. 2. 230 s. [in Ukrainian].

14. Lesya, Lebedyk, & Viktor, Strelnikov. (2023). Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. Educational space: post-non-classical perspectives / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhypova. Varna: Varna university of management. 261 p. P. 128–157. DOI: <https://doi.org/10.54055/mbmj2917>

15. Svitlana, O. Shara, Larisa, I. Vorona, Iryna, O. Kalinichenko, Lesia, V. Lebedyk & Larisa, M. Olifira. (2020). The formation of the humanistic position of the student in the educational process. Journal of Intellectual Disability. Diagnosis and Treatment. Volume 8. № 3. pp. 472–484.

16. V. Yu. Strelnikov, L. V. Lebedyk, T. V. Hura, S. I. Sysoieva, S. V. Stankevych, E. V. Shapovalova & O. Ye. Avilova. (2021). Leadership and social work in the environmental management system. Ukrainian Journal of Ecology. № 11 (2). C. 349–351. URL : <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>

17. Strelnikov, Viktor & Losyeva, Nataliya. (2020). Zasady opracowania podstawowego modelu dyscypliny naukowej w systemie dydaktycznym szkolnictwa wyższego na Ukrainie. Paideia. Warszawa : Collegium Verum. № 2. P. 211–231.

18. Strelnikov, V. Yu. (2020). Concept of designing advanced postgraduate pedagogical education, development and selfdevelopment of teacher pedagogical skills in the new Ukrainian school. Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School: monograph / Edit. I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina. Prague, OKTAN PRINT s.r.o. P. 35–43.

Цитувати: Стрельніков В. Ю., Солодовник В. М. Методологічні засади неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни. Постметодика. 2023. № 2–3. С. 19–25.

© В. Ю. Стрельніков, В. М. Солодовник, 2023. Стаття надійшла в редакцію 2.10.2023

Постметодика. 2023. № 2–3 (140–141).

